

УДК 811. 161.2' 373'373. 72' 27: 070

ДИНАМІКА ТЕКСТУ В СУЧАСНОМУ МЕДІАДИСКУРСІ (НА ПРИКЛАДІ КОНЦЕПТУ ВЛАДА)

Породько-Лях О.В.

Запорізький національний університет, м. Запоріжжя, Україна

*На матеріалі суспільно-політичних видань аналізується концепт влада як
сміслові ядро тексту, з'ясовуються особливості функціонування тексту як
динамічного явища у сучасному медіадискурсі*

Ключові слова: медіадискурс, текст, мова, мовлення, концепт

У комунікативній лінгвістиці в кінці ХХ століття став досить поширений різновид дискурсу – медіадискурс. Виникненню і розвитку медіадискурсу завдячуємо сучасним технічним засобам. Безпосередньо це пов'язано з виникненням відео-та аудіоканалів, різних типів зв'язку (мобільний, пейджерний, мережа Інтернет тощо).

Дискурс як процес вивчення тексту з комунікативно-когнітивними стратегіями залучає різні види мас-медіа, створюючи образи, картини, ситуації, асоціації про події у письмовому чи усному мовленні. Медіадискурс представлений кількома процесами свого функціонування: медіасприйняття та медіарезонанс, медіатекст [10, с.363]. У загальному плані медіадискурс – це сукупність процесів та продуктів мовленнєвої діяльності у сфері масової комунікації у всьому багатстві та складності їх взаємодії [4, с.21].

У межах медіадискурсу присутня особистість. Особливість взаємодії мовної особистості з медіадискурсом полягає у „розщепленні на адресанта та адресата, які у своїй мовленнєвій та когнітивній діяльності спираються на однакові концептуальні структури, що зумовлюють вибір відповідних номінативних одиниць, композицію медійного дискурсу, його текстів й організацію окремих структур” [6, с.64]. Дискурс мас-медіа має надзвичайну здатність – впливати на світорозуміння адресатів.

Медіадискурс як динамічний процес в межах текстів перебуває у постійному розвитку і набуває „яскраво емоційного забарвлення” [6, с.59].

Медіадискурс як складне явище має свої складники. Основною елементарною одиницею дискурсу є текст.

Текст трактують у сучасній лінгвістиці неоднаково. У зв'язку з цим виникла проблема визначення тексту та розмежування його дефініції від понять „мова”, „мовлення” у сучасному медіадискурсі як динамічного явища з позицій різних наукових парадигм.

Частково цих питань торкалися: Г. Солганик, Я. Андреева, В.Славкін, І. Бехта, М. Яцимирська, С. Форманова тощо.

І.Бехта вказує на те, що ця одиниця визначається у мові по-різному: надфразова єдність, складне синтаксичне ціле, мовленнєва побудова, глобальна єдність, макроструктура, текст [2, с.24]. У лінгвістиці прийнято називати текст от „об'єднану

смісловим зв'язком послідовність знакових одиниць, основними властивостями якої є зв'язка і цілісність" [5, с.29].

Існує кілька підходів до розуміння тексту як об'єкту лінгвістичного аналізу. Зокрема, І. Бехта пропонує *антропоцентричний*, при якому особистість, яка породжує і сприймає тексти, живе у світі текстів і формується під їх впливом, та *культурноцентричний*, що дозволяє текст розглядати як одиницю культури, усвідомлення тексту пов'язується з його інтерпретацією як факту культури [2, с.24]. С. Форманова, виділяючи категорії тексту, пропонує два напрямки вивчення тексту: *структурний* (інформативність, глибина, пресупозиція, прагматика) та *семантика* (інтеграція, цілісність, перспекція, портитурність, континуум) [9, с.183]. Я. Андреева розрізняє два підходи до проблеми розуміння тексту: *розуміння-інтерпретація* як відновлення смислової структури вихідного повідомлення, розуміння авторського концепту (текст розглядається як реконструкція смислу) та *текст-діалог*, при якому читач – активний суб'єкт комунікації – будує свій текст, який базується на смисловій основі вихідного повідомлення, але доповнений своїми поглядами, точкою зору, включений в особистісну сферу (текст як реконструкція і доповнення смислу) [1, с.7-8]. Г. Солганик пропонує два аспекти вивчення тексту: загальний, що стосується будь-яких текстів, і конкретний, що характеризує ту чи іншу групу текстів [8, с.9]. В. Славкін пропонує журналістський текст розглядати зі *статистичного* та *динамічного* боку, виділяючи наступні рівні вивчення тексту як динамічного явища: *внутрішньотекстовий* рівень (мовленнєвий аспект дослідження тексту); *надтекстовий* рівень (диференціація комунікативної діяльності автора і читача: мета першого – породження тексту, кодування інформації; мета другого – його розшифровка, розуміння, засвоєння і використання); *гіпертекстовий* (текст розуміється не лише як мовленнєвий акт, а як етап створення картини світу) [7, с.18].

Визначення дискурсу як тексту, мови, мовлення дає нам підстави стверджувати, що ці поняття співвідносяться між собою за ознакою динамічності. Тексти без дії, процесів мислення, говоріння, обробки та відтворення інформації, самі по собі не є динамічними. Перебуваючи в дії, тексти стають динамічною одиницею або ж мовою, мовленням. Проте мова та мовлення реалізуються лише за допомогою текстів.

Існує кілька підходів до визначення співвідношення цих понять. Наприклад, з комунікативно-когнітивного підходу текст розуміємо як „те, що було сказане у творі незалежно від авторської волі, а в той час і від авторської свідомості” [3, с.21].

З лінгвістично-прагматичного боку, текст і мова – взаємопов'язані поняття, вони співвідносяться як частина і ціле. Мова реалізується у текстах. Тексти – одна із найголовніших цілей, один із найголовніших результатів мовленнєвої діяльності. Тексти не існують в мові, всі мовні одиниці беруть участь у створенні текстів. Тексти створюються за законами мови.

Текст і мовлення співвідносяться між собою майже як тотожні поняття, на думку Г. Солганика, оскільки „мовлення – це не лише акт говоріння, а й мовленнєві твори, тексти” [8, с.8]. Текст і мовлення співвідносяться як вид і рід: текст – мовленнєвий твір, складова частина, одиниця мовлення.

У текстах сучасного медіадискурсу відбувається концептуалізація інформативного матеріалу і знань у вигляді вузлів (концептів). Текст несе ту чи іншу інформацію за допомогою змістовних центрів, ключових слів – концептів.

Актуальність нашого дослідження зумовлена зацікавленістю концептом *влада* як ключовим змістовним центром текстів сучасного медіадискурсу.

Мета статті – проаналізувати концепт *влада* як структурну змістову одиницю тексту, виявити динаміку тексту на прикладі функціонування концепту *влада* у сучасному медіадискурсі.

Предметом нашої уваги став концепт *влада* на матеріалі періодичних видань: „Урядовий кур’єр”, „Політика і час”, „Політика і культура”, „Україна”, „Життя і культура”, „Віче”.

Концепт як мінімальний текст сучасного медійного дискурсу подається у вигляді певних стереотипів (архетипів), образів, які оформлюють зміст цього тексту. Суспільно-політичні та суспільно-культурні видання містять спільне інформаційне ядро – політику, ключовим словом якої є лексема *влада*. Таким чином, концепт *влада* представлений наступним чином:

I архетип влади як діючого керівного органу:

1) *влада* як орган держави: Успіхом нової *демократичної влади* в Україні стала трансформація ГУАМ у повноцінну міжнародну регіональну організацію [Політика і час 2006; №9; с. 10]; Ми схильні до думки, що в Україні все ж існує *демократична влада* [Урядовий кур’єр, 2006; №209; с. 10]; За останній час це була *якісна робота парламенту і влади* [Віче, 2007; №3-4; с. 2];

2) *три гілки влади* як владної системи держави: зараз відбувається *протистояння між гілками влади* [Урядовий кур’єр, 2006; №208; с. 2]; *виконавча влада* [Урядовий кур’єр, 2006; №208; с. 13]; *законодавча влада* [Урядовий кур’єр, 2006; №208; с. 13]; *судова влада* [Урядовий кур’єр, 2006; №209; с. 8];

3) *влада* як певна ієрархія керівних посад: Поширити соціальні виплати була *ініціатива Центральної влади* [Урядовий кур’єр, – 2006; №209; с. 10]; Економічний курс залишається *в руках Центральної влади* [Політика і час, 2006; №9; с. 14]; А це означає, що люди, які відстоюють опозиційні переконання, і ті, хто є представниками *провладної коаліції*, коли йдеться про інтереси держави, голосують однаково [Віче - 2007; №3-4; с. 2]; У нас лише там, де втрималися *сильні та неслухняні керівники*, зуміли адаптуватися [Політика і час, 2006; №9; с. 25]; Та все-таки *поділ владних повноважень державних інститутів* – делікатна справа [Віче, 2007; №3-4; с. 1]; *регіональні влади* [Урядовий кур’єр, 2006; №208; с. 6].

II архетип влади як процесу володіння, розпорядження:

1) *влада*→ *володіти*→ *володіння*→*власність* (володіння матеріальними та духовними благами держави чи певними особистості): Учасники зустрічі обговорили найгостріші проблеми – *розподілу землі, власності*, інформаційної політики, освіти [Політика і час, 2006; №9; с. 6]; *Інтелектуальна власність* – надійному господарю [Культура і життя, 2006; №41-42; с. 1]; *Хто володіє інформацією?* [Урядовий кур’єр, 2006; №209; с. 8]; *Хто дбає, той і має* [Україна, 1991; №18; с.49].

III архетип влади як засобу впливу у суспільстві:

1) *влада* як засіб заробітку грошей, достатку, або взаємозалежність влади і грошей: *Гроші ніколи не бувають повністю вільні від влади* [Політика і час - 2006; №9; с.48];

2) *влада* як предмет боротьби: Росіяни діють за класичним імперським принципом „*поділяй та владарюй*” [Політика і час, 2006; №10; с.14]; Усе дуже просто: Янукович і Тимошенко *борються за владу*, а ми – за Україну [Віче, 2007; №3-4; с.8].

Висновки. Отже, концепт *влада* презентує організацію тексту, а функціонування концепту як мінімальної одиниці тексту відтворює його динаміку в межах сучасного медіадискурсу, до складу якого він входить. Концепт – це смислове ядро, яке відповідає за динаміку тексту, оскільки передбачає відтворення дійсності з боку автора та уявлення

у вигляді картин світу з боку читача чи реципієнта. Це дозволяє стверджувати про зворотній або багатобічний бік тексту як динамічного явища. Динаміка тексту базується на взаємозалежності адресат-адресант. Тому текст в дії – це мова, мовлення, а оформлює цю дію саме концепт, який разом із текстом входить до складу сучасного українського медіадискурсу (взаємозалежність понять: концепт – текст – дискурс).

Поданий концепт є корисним для подальших досліджень з лінгвістики, дискурсології та міжкультурної комунікації, оскільки він є елементарною одиницею тексту сучасного медійного простору.

Список літератури

1. Андреева Я.Ф. Два підходи до проблеми розуміння тексту // Семантика мови і тексту: Зб.наук.ст. IV міжнародної конференції. – Івано-Франківськ: Плай, 2000. – С.7-8.
2. Бехта Т. Принцип дії фреймів – основа сучасного моделювання когнітивної інтерпретації дискурсу // Мовні і концептуальні картини світу: Збірник наукових праць 4/О.І.Чередниченко та ін. (ред. кол.): Київський університет ім.Т.Шевченка. Факультет іноземної філології. – К., 2004. – С.41-43.
3. Гиляревский Р.С. Текст как элемент информативной технологии // Вестник Московского университета. Серия 10. Журналистика. – 2005. – №2. – С.21-28.
4. Добросклонская Т.Г. Медиадискурс как объект лингвистики и межкультурной коммуникации // Вестник Московского университета. Серия 10. Журналистика. – 2006. – №2 – С.20-33.
5. Добросклонская Т.Г. Медиатекст: теория и методы изучения // Вестник Московского университета. Серия 10. Журналистика. – 2005. – №2. – С.28-34.
6. Потапенко С.І. Мовна особистість у просторі медійного дискурсу – К.: Видавничий центр КНЛУ, 2004. – 359 с.
7. Славкин В.В. Журналистский текст в динамическом аспекте // Вестник Московского университета. Серия 10. Журналистика. – 2005. – №2. – С.16-20.
8. Солганик Г.Я. К определению понятия „текст” и „медиатекст” // Вестник Московского университета. Серия 10. Журналистика. – 2005. – №2. – С.7-15.
9. Форманова С.В. Текст как объект лингвистического исследования // Мова і культура. – К.: Изд. Дом Дмитрия Бурого. – 2000. – Вып.2. – Т.1. – С.182-185.
10. Яцимирська М. Творче мислення в психолінгвістичних поняттях і категоріях // Вісник Львівського університету. Серія: Журналистика. – 2003. – Вип.23. – С.17-26.

Породько-Лях О.В. ДИНАМИКА ТЕКСТА В СОВРЕМЕННОМ МЕДИДИСКУРСЕ (НА ПРИМЕРЕ КОНЦЕПТА ВЛАСТЬ)

На материале общественно-политических изданий анализируется концепт власть как смысловое ядро текста, выясняются особенности функционирования текста как динамического явления в современном медиадискурсе.

Ключевые слова: медиадискурс, текст, язык, речь, концепт

Porodjko-Ljakh O.V. THE TEXT'S MOVEMENT IN MODERN MEDIADISDISCOURSE (ON THE EXAMPLE OF THE CONCEPT POWER)

In this article is dedicated to the analysis of the concept power as a meaning centre of the text. The analysis is made on the materials of social-political periodicals. We clarified the peculiarities of the text's existing as a dynamic phenomenon in modern mediadiscourse.

Key words: mediadiscourse, text, language, speech, concept

Поступила до редакції 14.03.2007 р.